

סוג הבחינה: בגרות
מועד הבחינה: קיץ, מועד ב' תשפ"א, 2021
מספר השאלון: 011282
קובץ: תשובות סופיות

עברית: הבנה והבעה

הוראות לנבחן

- עברית: הבנה, הבעה ולשון
- א. משך הבחינה: שעהיים.
- ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שני פרקים.
- פרק ראשון – הבנת הנקרא – 60 נקודות
- פרק שני – הבעה בכתב – 40 נקודות
- סך הכול – 100 נקודות
- ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.
- ד. הוראה מיוחדת: יש לקרוא את המאמרים שבנספח ולענות על השאלות בגוף שאלון זה, לפי ההוראות. ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

בהצלחה!

תשובות סופיות

פרק ראשון – הבנת הנקרא (60 נקודות)

שאלה 1

- א. הפרדוקס: בעולם המערבי יש כיום שפע של מזון שלא היה כמוהו, ובכל זאת, על אף השפע, במדינות רבות אנשים עדיין חיים על סף הרעב.
- ב. הטענה הרווחת: בעולם יש מחסור במזון, בגלל הריבוי הטבעי (גידול האוכלוסייה) ובגלל תכנון כלכלי לקוי. (הכותבת דוחה אותה: הבעיה אינה מחסור במזון, אלא שחלק גדול מן המזון מגיע לפחי האשפה.)

שאלה 2

- חקלאים משליכים פירות וירקות ראויים לאכילה, או אינם קוטפים אותם, רק משום שצורתם או מראם אינם מושלמים – כי הם לא יימכרו.
- (תשובות נוספות מתקבלות: תרבות הצריכה והשפע – אנשים קונים יותר ממה שהם צריכים ומשליכים את העודף; או חוסר כדאיות כלכלית – לא משתלם לקטוף או לשווק את היבול.)

שאלה 3

- סיבה אחת: המזון המגיע למטמנות האשפה מזהם את הסביבה באופן המסכן את הבריאות.
- סיבה שנייה: כמויות המים העצומות ששימשו להשקיית היבול שנזרק מתבזבזות ("יורדות לטמיון") – זהו בזבוז של משאבי טבע יקרים.

שאלה 4

- א. יש פער (אי-שוויון) בין אוכלוסיות בכל הנוגע למזון: לחלק מן האנשים יש מזון בשפע, ואילו אחרים אינם יכולים להשיג מזון במידה מספקת.
- ב. המשפט ממאמר 1 כתוב בסגנון רגשי, ציורי ומשכנע, שמביע עמדה. למשל: הביטוי "לא ייתכן" מבטא זעזוע ושיפוט מוסרי; הצירוף המושאל "בטן ריקה" והתמונה "יתמלאו הפחים" יוצרים תמונה מוחשית; וההקבלה "במקומות רבים... ובמקומות אחרים..." מדגישה את הניגוד.
- המשפט ממאמר 2 כתוב בסגנון עובדתי, אובייקטיבי ומדעי-כלכלי, בלי רגש ובלי הבעת עמדה. למשל: מונחים מקצועיים כמו "שיעור ההוצאה" ו"האוכלוסיות החלשות", והשוואה מדודה ("נמוך מאוד לעומת...") במקום תמונה.

שאלה 5

הנמענים של מאמר 1: הציבור הרחב – כל אדם בביתו (וגם בעלי עסקים בתחום המזון). ציטוט: "אך כל אחד מאיתנו בביתו הפרטי יכול לפעול כדי לצמצם את הבזבז ולמצוא את הדרך להעביר את עודפי המזון למי שזקוק להם" (שורות 39–41). (אפשר גם: "אנשים צריכים להרגיש ייסורי מצפון בכל פעם שהם זורקים לפח מנה טובה", שורה 23).

הנמענים של מאמר 2: הממשלה ומקבלי ההחלטות (קובעי המדיניות). ציטוט: "על הממשלה לקבוע מדיניות בנוגע לתחום זה ולגבש תוכנית של משרדי הממשלה הנוגעים בדבר" (שורות 34–35).

שאלה 6

האפשרות העדיפה: הצלת מזון.

נימוק כלכלי: הצלת מזון מאפשרת לסייע לנזקקים בעלות נמוכה יחסית, כי במקום לממן ייצור של מזון מממנים רק את עלות הצלתו, וכך נחסכים העלויות והמשאבים של הייצור. (אפשר גם: הצלת מזון הופכת פסולת שערכה אפסי או שלילי למוצר בעל ערך כלכלי).
נימוק סביבתי: הצלת מזון מפחיתה את ההשפעות הסביבתיות השליליות של ייצור מזון – המזון מושג בלי שימוש מהותי במשאבי הטבע, בלי זיהום קרקעות ובלי שימוש במים, בדשנים ובכימיקלים.

שאלה 7

- א. (1) מצוות הצדקה אינה מתקיימת רק במעשה הנתינה (ביד), אלא בעיקר בלב: יש לתת צדקה ברצון ובלב טוב, מתוך השתתפות בצערו של העני ומתוך אהבת הזולת, ולא רק משום שהאדם מצווה בכך. רק כך המצווה מתקיימת בשלמותה.
- (2) "וְלֹא יֵרַע לְבַבְךָ בְּתִתֶּנָּהּ לוֹ" (מתקבל גם: "לֹא תִאֲמָץ אֶת לְבַבְךָ").
- ב. הרב שטרנפלד היה אומר למתנדבים שלא די בכך שהם אוספים מזון ומעבירים אותו לנזקקים. עליהם לעשות זאת בלב שלם ובשמחה, מתוך הזדהות אמיתית עם סבלם של הנזקקים ומתוך אהבה אליהם ("ואהבת לרעך כמוך"), ולהתייחס אליהם בחום ובכבוד, ולא כאל מטלה שצריך לסיים.

שאלה 8

(2) להיות מודאגים מאוד

שאלה 9

"יורד לטמיון" – הולך לאיבוד, מתבזבז ללא תועלת.

שאלה 10

(1) שאפשר להציל אותו

שאלה 11

(2) מזון שמומלץ לצרוך אותו רק בזמן הקרוב.

שאלה 12

(4) ברצון

פרק שני – הבעה בכתב (40 נקודות)

שאלה 13 – מאמר לדוגמה

סיוע לנזקקים – זכות, לא חסד

בכל עיר בישראל פועלות עמותות המחלקות סלי מזון, בגדים ותרופות לנזקקים, ובזכות אלפי מתנדבים משפחות רבות אינן נשארות רעבות. עם זאת, יש הטוענים כי הסיוע לנזקקים צריך להיות מטעם גוף רשמי, כמו הרשות המקומית, ולא להישען על יוזמה פרטית. אני מצטרף לטענה זו: האחריות לסיוע צריכה להיות מוטלת על הרשויות, ולא על רצונם הטוב של מתנדבים.

ראשית, סיוע לנזקק אינו טובה שעושים לו, אלא זכות המגיעה לו. כאשר אדם תלוי בתרומות של עמותה, הוא עלול להרגיש שהוא מקבל נדבה, והדבר פוגע בכבודו. לעומת זאת, כאשר הרשות המקומית מסייעת לו, היא ממלאת את חובתה כלפי תושב, כמו בכל שירות ציבורי אחר, למשל חינוך או פינוי אשפה. גם בדוח "הצלת מזון בישראל" נטען כי הנימוק העיקרי להצלת מזון אינו צדקה, וכי על הממשלה לקבוע מדיניות בתחום.

שנית, רק גוף רשמי יכול להבטיח סיוע יציב והוגן. עמותות תלויות בתרומות, ובתקופה שבה התרומות פוחות, למשל בזמן משבר כלכלי, הן נאלצות לצמצם את פעילותן בדיוק כשהצורך גדל. נוסף על כך, העמותות פועלות בעיקר במקומות שבהם יש להן מתנדבים, ולכן בשכונה אחת ייתכן כפל סיוע, ואילו בשכונה מרוחקת משפחות לא יקבלו דבר. לרשות המקומית, לעומתן, יש תקציב קבוע ומידע מלשכות הרווחה על כל משפחה נזקקת, ולכן היא יכולה לחלק את הסיוע באופן שוויוני.

מנגד, יש הטוענים כי העמותות גמישות יותר מן הרשויות ומגיבות מהר, וכי המתנדבים מעניקים לנזקקים יחס חם ואישי שפקיד אינו יכול להעניק. אכן, תרומתם של המתנדבים חשובה, ואין לוותר עליה. אולם אפשר לשלב אותם בפעילות הרשות: הרשות תהיה אחראית לתכנון, לתקצוב ולפיקוח, והמתנדבים יסייעו בחלוקה. כך יישמרו היחס האישי והגמישות, בלי שגורלם של הנזקקים יהיה תלוי ברצון טוב מזדמן.

לסיכום, הסיוע לנזקקים הוא חובה ציבורית, ולכן עליו להיות מטעם גוף רשמי. חברה הוגנת אינה מסתפקת בנדיבותם של יחידים, אלא דואגת שלכל אדם יהיה לחם על שולחנו מתוך זכות ולא מתוך חסד.

שאלה 14 – מאמר לדוגמה

המחיר הכבד של חיי הנוחות

אנחנו חיים בתקופה של רווחה שלא הייתה כמותה: לרוב המשפחות יש דירה ממוזגת, מכונית, טלפון חכם ומקרר מלא, ורבים יוצאים מדי שנה לחופשה בחו"ל. אך כדי לשמור על רמת החיים הזאת, אנשים נדרשים לעבוד שעות ארוכות ולהשקיע מאמץ רב. האם סגנון חיים כזה מיטיב עם האדם? לדעתי, אף שהוא מעניק נוחות רבה, הוא מקשה על האדם יותר משהוא מיטיב עמו.

ראשית, סגנון החיים המודרני גוזל מן האדם את הזמן ואת השקט. כדי לממן משכנתה, מכונית חדשה ושלל מכשירים, שני בני הזוג עובדים לעיתים קרובות עד שעות הערב, ורבים ממשיכים לענות על הודעות עבודה גם בבית. כך נשאר מעט זמן לבילוי עם הילדים, למפגש עם חברים ולמנוחה. אין פלא שבעיות הקשורות ללחץ, כמו מתח נפשי והפרעות שינה, נפוצות כל כך דווקא בחברות המבוססות ביותר.

שנית, הרווחה יוצרת מרוץ שאין לו סוף. ככל שיש לאדם יותר, הוא מתרגל לנוחות ומבקש עוד: טלפון חדש יותר, דירה גדולה יותר. הפרסומות והרשתות החברתיות מציגות לו בלי הרף את מה שיש לאחרים, והוא חש שעליו להשיג גם את זה. רבים נקלעים לחובות כדי לעמוד בציפיות, והסיפוק מכל רכישה חדשה נמוג מהר. דוגמה בולטת היא תרבות הצריכה בתחום המזון: אנשים קונים הרבה יותר ממה שהם צריכים, וחלק ניכר מן המזון מושלך לפח. השפע אינו מביא אושר, אלא בזבז.

מצדדי אורח החיים המודרני יטענו כי בזכותו אנו חיים שנים רבות יותר ונהנים מרפואה מתקדמת, מהשכלה ומפנאי שלא היו לדורות הקודמים. אין ספק שהישגים אלה חשובים, ואיש אינו מבקש לחזור לחיים בלי חשמל ובלי תרופות. אבל הבעיה אינה הנוחות עצמה, אלא התביעה המתמדת לעוד ועוד, שהופכת את האדם לעבד של רמת החיים שלו.

לסיכום, סגנון החיים של ימינו מעניק לנו נוחות, אך גובה מחיר כבד של לחץ, עייפות ותחושת חוסר סיפוק. מי שרוצה ליהנות באמת מן הרווחה צריך ללמוד לומר "די", ולבחור בזמן פנוי ובאנשים שהוא אוהב על פני עוד רכוש.

כל הבגרויות בלשון עם פתרונות מלאים: www.guyai.co.il/bagrut/lashon